

Ekonomik Özgürlükler Doğrudan Yabancı Yatırımların Belirleyicisi mi? E7 Ülkeleri Üzerine Bir İnceleme

Öğr. Gör. Dr. Turgay TOKSOY (ORCID: 0000-0002-0704-4706),
Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Türkiye; ttoksoy@agri.edu.tr

Are Economic Freedoms a Determinant of Foreign Direct Investment? A Study on E7 Countries

Abstract

Since the early 1980s, foreign direct investment (FDI), an important component of globalization, has been considered important by developing countries to provide capital and technology transfer. Various factors affect foreign capital inflows to a country. One of these factors is the ability to do business free from government intervention in the country of investment (Economic Freedom). Economic freedom (EF) is essential for businesses. This study investigates the interaction between economic freedom and its sub-components, namely financial, investment, and trade freedom, with FDI using panel data analysis for a sample of seven emerging market economies (E7) (Brazil, China, India, Indonesia, Mexico, Russia, and Türkiye) over the period 1995-2022, taking into account the levels of economic freedom published by the Heritage Foundation. To test the relationship between the variables, the seemingly unrelated regression (SUR) estimator method is used. The findings differ across panels and across countries. In the five different models, only the negative significant effect of investment freedom is observed for the overall panel, whereas the results obtained on a country-by-country basis show that the components of EF yield different results across countries.

Keywords : Economic Freedom, Foreign Direct Investment, Panel Data, SUR

JEL Classification Codes: F21, F23, C23

Özet

1980'li yılların başlarından itibaren küreselleşmenin önemli bir bileşeni olan doğrudan yabancı yatırımlar (DYY) gelişmekte olan ülkeler tarafından sermaye temin etmek ve teknoloji transferini sağlamak adına önemsenmiştir. Bir ülkeye yabancı sermaye girişi çeşitli faktörlerden etkilenmektedir. Bu faktörlerden bir tanesi de yatırım yapılacak ülkedeki hükümet müdahalelerinden uzak iş yapabilme kabiliyetidir (Ekonomik Özgürlük). Ekonomik özgürlük (EÖ) iş yapmak için gereklidir. Bu çalışma, "Heritage Foundation" tarafından yayımlanan ekonomik özgürlük düzeylerini dikkate alarak, 1995-2022 yılları arasında yedi gelişmekte olan ülke (E7) ekonomileri (Brezilya, Çin, Hindistan, Endonezya, Meksika, Rusya ve Türkiye) örneği için panel veri analizini kullanarak EÖ ve alt bileşenleri olan finansal özgürlük, yatırım özgürlüğü ve ticaret özgürlüğünün DYY ile arasındaki etkileşimini araştırmaktadır. Değişkenler arasındaki ilişkiyi test etmek için görünürde ilişkisiz regresyon (SUR) tahminci yöntemi kullanılmıştır. Elde edilen bulgular panelin genelinde ve ülkeler bazında farklılık göstermektedir. Oluşturulan beş farklı modelde panelin geneli için sadece yatırım özgürlüğünün negatif anlamlı etkisi gözlenirken, ülkeler bazında elde edilen sonuçlarda ise EÖ bileşenlerinin ülkeden ülkeye farklı sonuçlar verdiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik Özgürlük, Doğrudan Yabancı Yatırımlar, Panel Data, SUR

JEL Kodu : F21, F23, C23

Giriş

Doğrudan yabancı yatırımlar (DYY) gelişmekte olan ülkelerde uzun vadeli sürdürülebilir ekonomik ilerlemenin finansmanında kilit kaynaklardan biri olarak kabul edilmektedir. DYY, teknolojik gelişme, sermaye birikimi, kaynak dağılımının iyileştirilmesi ve finansal sermayenin güçlendirilmesi yoluyla ulusların ekonomik performanslarını geliştirmelerine yardımcı olarak alıcı ülkelerin kalkınmasında kritik bir rol oynamaktadır (Imtiaz ve Bashir, 2017).

Kalkınma ekonomisi literatüründe, DYY girişinin alıcı ülkelerin büyüme dinamiklerinde kritik bir rol oynayabileceği konusunda genel bir fikir birliği vardır. Literatür, DYY'nin gelişmekte olan ülkelerdeki en az üç 'kalkınma boşluğunu' doldurabileceğini savunmaktadır. DYY, ilk olarak, yurtiçinde yapılacak yatırımlar için çok ihtiyaç duyulan sermayeyi sağlayarak 'yatırım açığını'; ikinci olarak, ilk yatırımlar ve sonraki ihracat kazançları yoluyla döviz sağlayarak 'döviz açığını'; ve son olarak, ek ekonomik faaliyetlerin artırılması yoluyla vergi geliri sağlayarak 'vergi geliri açığını' kapatacaktır (Quazi, 2007).

Gelişmekte olan ülkelere yönelik doğrudan yabancı yatırım girişlerinin temel belirleyicileri, pazar büyüklüğü, makroekonomik politikalar ve ticari açıklık gibi geleneksel faktörlerden, ekonomik özgürlük gibi daha az geleneksel faktörlere doğru evrilmektedir (Alpağut, 2023; Sooreea-Bheemul vd., 2020). EÖ ev sahibi ekonomilerin yatırım ortamı hakkında olumlu bir imaj meydana getirmede önemli bir rol oynadığı için giderek daha fazla doğrudan yabancı yatırım çekmede temel itici güçlerden biri olarak görülmektedir. (Hossain, 2016; Berger ve Bristow, 2009).

EÖ herkes tarafından kabul görmüş bir tanımlı olmayan bir kavramdır. Genel olarak tanımlamak gerekirse, özel mülkiyet haklarının korunması ve gönüllü işlem yapabilme özgürlüğüdür (Bundā vd., 2012). Gwartney vd. (1999) ekonomik özgürlüğü dışarıdan müdahale olmadan gerçekleştirilmesi mümkün faaliyetler olarak tanımlamaktadırlar (Gwartney vd., 1999).

The Heritage Foundation ve Wall Street Journal tarafından 1995 yılında geliştirilen EÖ endeksi 4 ana başlık ve 12 alt başlıktan oluşmaktadır ve 184 ülkeyi kapsamaktadır. Hukukun üstünlüğü ana başlığının altında; mülkiyet hakkı, yargının bağımsızlığı ve hükümetin güvenilirliği yer almaktadır. Hükümet büyüklüğü ana başlığının altında; hükümet harcamaları, vergi yükü ve kamu mali sağlığı alt başlıkları bulunmaktadır. Mevzuatın etkinliği ana başlığının altında; parasal özgürlük, iş özgürlüğü ve çalışma özgürlüğü alt başlıkları mevcuttur. Son olarak piyasa açıklığı ana başlığının altında; finansal özgürlük, yatırım özgürlüğü ve ticaret özgürlüğü bulunmaktadır (Sooreea-Bheemul vd., 2020). Alt başlıklara ait endeks değerleri 0 ve 100 aralığında ölçeklendirilmektedir. 100'e yakın endeks değerleri özgürlük seviyesinin yüksek olduğunu, 0'a yakın değerler özgürlük seviyesinin düşük olduğu anlamına gelmektedir. Burada 12 alt başlık halinde ele alınan ekonomik özgürlük endeks değerleri aynı şekilde ağırlıklandırılmakta ve farklı ekonomiler için genelleştirilmiş bir ekonomik özgürlük değeri oluşturulmak üzere toplanmaktadır (Ahmed vd., 2023; Toksoy ve Alpağut, 2023).

Çalışmada kullanılan değişkenlerden ekonomik özgürlüklerle onun alt bileşeni olan piyasa açıklığının göstergeleri olan finansal özgürlük, yatırım özgürlüğü ve ticaret özgürlüğü değişkenleri doğrudan yabancı yatırımları etkileyen özgürlüğün temsil değişkenleridir. Finansal özgürlük, bankacılık sektörünün verimliliğinin bir göstergesi olmasının ötesinde, finans sektörü üzerindeki devlet kontrolü ve müdahalesinin bir ölçüsüdür. Ekonomik açıdan özgür olan bir ülkede yatırım yapacak bireyler ve şirketlerin kaynaklarını diğer ülke ve bölgelere kaydırmaları üzerinde bir kısıtlama bulunmamaktadır. Yatırım özgürlüğüne ait endeks değerinin böyle bir durumda 100 olması beklenmektedir. Ticaret özgürlüğü ise mal ve hizmetlere ilişkin ithalat ve ihracatı etkileyen tarife ve tarife dışı engellerin olmamasının bileşik bir ölçüsüdür. Ticaret ağırlıklı ortalama tarife oranı ve tarife dışı engellere bağlı niteliksel değerlendirme ticaret özgürlüğü değerini oluşturan iki önemli faktördür (Ahmed vd. 2023; Hussain ve Haque, 2016).

Çalışmanın özellikle piyasa açıklığını oluşturan özgürlük bileşenlerini farklı modellemeler kurarak ele alması politika yapıcılara seçenek sunması bakımında yol gösterici olacağı düşünülmektedir. Aynı zamanda araştırmacılara kurulan modeller çerçevesinde farklı ülke ve ülke grupları için de çalışma fırsatı sunması

hedeflenmektedir. Çalışmanın takip eden bölümlerinde ilk olarak literatür taraması yapılacak, devamında veri seti, yöntem ve metodolojiye ilişkin bilgilere yer verilecek, sonrasında bulgular sunulacak ve son olarak sonuç bölümünde de bulgulara ilişkin değerlendirmeler yapılacaktır.

1. Literatür

Quazi ve Rashid (2004) 1995-2000 dönemine ait 67 gelişmekte olan ülke için EKK yöntemiyle EÖ ve DYY arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Elde edilen bulgular neticesinde EÖ'nün DYY'yi negatif anlamı etkilediği sonucuna varılmıştır. Bunun yanında ekonomik büyümenin DYY'yi pozitif anlamı etkilediğini, enflasyon ile DYY arasında ise anlamı bir ilişki olmadığını gözlemlemiştir.

Kapuria-Foreman (2007) çalışmasında en küçük kareler yöntemini kullanarak 1990-1998 dönemi için EÖ'nün DYY üzerindeki etkisini ölçmeye çalışmıştır. Çalışma gelişmekte olan ülkeler üzerine yapılmış ve EÖ'nün DYY'yi pozitif yönde etkilediği sonucuna varılmıştır.

Quazi (2007) çalışmasında panel regresyon yöntemi ile 1995-2000 dönemi için yedi Doğu Asya ülkesinde EÖ'nün DYY üzerinde belirleyici olup olmadığını ölçmeye çalışmıştır. Çalışmada EÖ'nün DYY'nin önemli ve güçlü bir belirleyicisi olduğu ortaya çıkmıştır.

Ang (2008) Malezya için 1960-2005 yıllarını kapsayan bir çalışma yapmıştır. DYY'nin belirleyicilerini tespit etmek için yapılan çalışmada zaman serisi analizi kullanılmış ve reel döviz kurunun DYY üzerinde negatif anlamı etkiye, enflasyonun ise pozitif anlamı etkiye sahip olduğu gözlenmiştir.

Mottaleb ve Kalirajan (2010) gelişmekte olan ülkeler üzerine yaptıkları çalışmada sabit etkiler ve tesadüfi etkiler yöntemini kullanmış ve 2005-2007 yıllarını dikkate almışlardır. DYY'nin belirleyicilerini ortaya çıkarmayı amaçlayan çalışmada enflasyonun DYY üzerinde istatistikî olarak anlamı bir etkisinin olmadığı sonucuna varmışlardır.

Sambharya ve Rasheed (2013) çalışmalarında 95 ülke için 1995-2000 dönemini dikkate alarak genelleştirmiş en küçük kareler (GLS) yöntemini kullanarak EÖ ve DYY ilişkisini analiz etmişlerdir. Analiz sonuçları iki değişken arasında negatif anlamı ilişki olduğunu göstermiştir.

Aziz ve Mishra (2015) 1984-2012 dönemi için 16 Arap ülkesini kapsayan bir çalışma yapmışlardır. GMM tahminci yönteminin kullanıldığı çalışmada enflasyon ve döviz kurunun DYY üzerinde pozitif anlamı etkisi olduğu sonucuna varmışlardır.

Hossain (2016) çalışmasında 1998'den 2014'e kadar gelişmekte olan 79 ülkeden oluşan bir örnek için panel veri analizi kullanarak ekonomik özgürlük, doğrudan yabancı yatırım ve ekonomik büyüme arasındaki etkileşimi araştırmıştır. EÖ'nün alt bileşenleri arasında yer alan iş yapma özgürlüğü, ticaret özgürlüğü, yatırım özgürlüğü, finansal özgürlük gibi bileşenlerin DYY'yi artırdığını tespit etmiştir. Çalışmada en küçük kareler (EKK), havuzlanmış EKK, genelleştirilmiş hareket yöntemi (GMM) gibi test tahmincilerini kullanmıştır.

Naanwaab ve Diarrassouba (2016) çalışmalarını 1995-2010 dönemini kapsayan 137 gelişmekte olan ve gelişen ülke üzerine uygulamışlardır. GMM yöntemini kullanılarak yapılan çalışmada orta ve yüksek gelirli ülkelerde EÖ'nün DYY üzerinde pozitif anlamı bir etkiye sahip olduğu sonucuna varılmıştır.

Imtiaz ve Bashir (2017) Güney Asya ülkeleri için sabit etkiler tahmin yöntemini kullandıkları 1995-2014 dönemini kapsayan çalışmalarında EÖ ve DYY arasındaki ilişkiyi test etmişlerdir. Çalışmanın bulguları EÖ'nün DYY üzerinde önemli bir belirleyici olduğunu ortaya koymuştur. EÖ'nün alt bileşenleri arasında yer alan mali ve ticari özgürlüklerin de DYY'yi istatistikî olarak anlamı bir şekilde etkilediği sonucuna varılmıştır.

Kazemi ve Azman-Saini (2017) çalışmalarında 1981-2010 dönemini kapsayan 87 ülkeyi analize tabi tutmuşlardır. GMM yöntemi ile yapılan analizler neticesinde EÖ'nün DYY girişleri üzerinde pozitif anlamı etkiye sahip olduğu gözlenmiştir.

Asongu vd. (2018) 2001-2011 dönemi için BRICS (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika) ve MINT (Meksika, Endonezya, Nijerya ve Türkiye) ülkelerini kapsayan bir çalışma yapmışlardır. Sabit etkiler

tahminci yöntemini kullandıkları çalışmalarında ekonomik büyümenin DYY'yi pozitif anlamlı etkilediği ve enflasyonun ise DYY üzerinde istatistiki bakımdan anlamlı bir etkisi olmadığı sonucuna varmışlardır.

Xu (2019) çalışmasında 2001-2012 dönemi için 155 ülkeyi kapsayan örneklem üzerinde çalışma yapmıştır. Çalışmada EKK, GMM ve sabit etkiler tahminci yöntemini kullanmıştır. EÖ'nün DYY üzerinde önemli bir belirleyici olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda kişi başına gelirin de DYY üzerinde pozitif anlamlı etkisinin olduğu gözlenmiştir.

Singh ve Gal (2020) çalışmalarında EÖ'nün Güney Asya, Doğu Asya, Latin Amerika, Orta Doğu ve Kuzey Afrika, Kuzey Avrupa, Güney Avrupa, Batı Avrupa, Doğu Avrupa ve Sahra Altı Afrika'daki DYY üzerindeki etkisini araştırmışlardır. ANOVA tahmin yöntemi kullanılarak 1999-2018 dönemi için yapılan çalışmadan elde edilen sonuçlar EÖ'nün Güney Asya, Latin Amerika, Doğu Asya, Kuzey Avrupa ve Batı Avrupa'da önemli bir pozitif etkiye sahip olduğunu, ancak Orta Doğu ve Kuzey Afrika, Doğu Avrupa ve Güney Avrupa ekonomileri için EÖ'nün DYY üzerinde önemsiz bir etkisi olduğunu göstermiştir.

Sooreea-Bheemul vd. (2020) çalışmalarında 1997-2016 dönemi için 40 Sahra Altı Afrika ülkesini ele almışlardır. Sabit etkiler ve tesadüfi etkiler tahminci yöntemleri kullanılarak EÖ ve alt bileşenlerinin DYY üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışma EÖ'nün DYY'nin önemli bir belirleyicisi olduğunu ortaya koymuştur. Ticaret özgürlüklerinin DYY'yi negatif anlamlı etkilediği görülmüş, ancak finansal özgürlüklerin ve yatırım özgürlüklerin DYY üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı tespit edilmiştir. Aynı zamanda döviz kurunun da DYY üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığı görülmüştür. Pazar büyüklüğünün göstergesi olarak kullanılan kişi başına gelirin DYY üzerinde pozitif anlamlı etkisi olduğu gözlenmiştir.

Çiftçi ve Çiftçi (2022) çalışmalarında 1995-2019 döneminde en çok DYY çeken ülkeler için Konya Panel Granger nedensellik testini kullanarak EÖ ve DYY arasındaki nedenselliğin yönünü incelemiştir. Elde ettikleri bulgular EÖ alt bileşenlerinin DYY ile çok fazla nedensellik bağlantısı olduğunu ortaya koymuştur.

Tag ve Degirmen (2022) 2000-2018 dönemini kapsayan ve 127 ülke üzerine yaptıkları çalışmada Sistem-GMM tahmincisini kullanarak EÖ ve bazı alt bileşenleri ile DYY arasındaki ilişkiyi test etmeye çalışmışlardır. Sonuçlar EÖ'nün ve alt bileşenlerden biri olan ticaret özgürlüğünün panelin genelinde DYY'yi pozitif anlamlı etkilediğini göstermektedir. Çalışmada ekonomik büyüme ve DYY arasında anlamlı bir ilişki gözlenmemiştir.

2. Veri Seti, Model ve Yöntem

Çalışma EÖ ve onun alt bileşenlerinden biri olan piyasa açıklığının göstergelerinden finansal özgürlük, yatırım özgürlüğü, ticaret özgürlüğü ile birlikte reel döviz kuru, enflasyon ve kişi başına gelirin DYY ile arasındaki ilişkiyi 1995-2022 dönemine ait 28 yıllık veri seti için E7 ülkeleri çerçevesinde araştırmaktadır. Çalışmada özellikle bir ülkeye ait ekonomik özgürlüklerin Çok Uluslu Şirketlerin (ÇUŞ) başka bir ülkede yatırım yapma kararlılıkları üzerindeki etkisi incelenmiştir. Kullanılan değişkenler ve değişkenlere ilişkin detaylı bilgilere aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 1. Değişkenlere ait bilgiler

Değişkenler	Türü	Açıklaması	Kaynağı
Doğrudan Yabancı Yatırımlar (fdi)	Oran	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla içerisindeki payı	Dünya Bankası
Ekonomik Özgürlük (allff)	Endeks (Oran)	Endeks 0-100 arasında değerler almaktadır.	The Heritage Foundation
Finansal Özgürlük (finf)	Endeks (Oran)	Endeks 0-100 arasında değerler almaktadır.	The Heritage Foundation
Yatırım Özgürlüğü (invf)	Endeks (Oran)	Endeks 0-100 arasında değerler almaktadır.	The Heritage Foundation

Tablo 1. Devamı

Ticaret (traf)	Özgürlüğü	Endeks (Oran)	Endeks 0-100 arasında değerler almaktadır.	The Heritage Foundation
Enflasyon (inf)		Endeks (Oran)	Tüketici fiyat endeksini temsil etmektedir.	Dünya Bankası
Reel Döviz Kuru (rer)		Değer	Ulusal Para Birimi/USD	OECD
Kişi Başına Gelir (lnpgdp)		Değer	USD logaritmik değer	Dünya Bankası

Çalışma için oluşturulan modellerin hepsinde bağımlı değişken DYY olurken, her modelde yer alan bağımsız değişkenler farklılık göstermektedir. Modeller aşağıdaki gibi oluşturulmuştur.

Model 1:

$$fdi_{it} = \beta_0 + \beta_1 finf_{it} + \beta_2 inf_{it} + \beta_3 rer_{it} + \beta_4 lnpgdp_{it} + \varepsilon_{it} \quad (1)$$

Model 2:

$$fdi_{it} = \beta_0 + \beta_1 invf_{it} + \beta_2 inf_{it} + \beta_3 rer_{it} + \beta_4 lnpgdp_{it} + \varepsilon_{it} \quad (2)$$

Model 3:

$$fdi_{it} = \beta_0 + \beta_1 traf_{it} + \beta_2 inf_{it} + \beta_3 rer_{it} + \beta_4 lnpgdp_{it} + \varepsilon_{it} \quad (3)$$

Model 4:

$$fdi_{it} = \beta_0 + \beta_1 traf_{it} + \beta_2 invf_{it} + \beta_3 finf_{it} + \beta_4 inf_{it} + \beta_5 rer_{it} + \beta_6 lnpgdp_{it} + \varepsilon_{it} \quad (4)$$

Model 5:

$$fdi_{it} = \beta_0 + \beta_1 allf_{it} + \beta_2 inf_{it} + \beta_3 rer_{it} + \beta_4 lnpgdp_{it} + \varepsilon_{it} \quad (5)$$

Model.1’de finansal özgürlüklerin enflasyon, reel döviz kuru ve kişi başına gelir gibi kontrol değişkenlerle birlikte DYY üzerindeki etkisi ölçülmeye çalışılmıştır. Model.2’de yatırım özgürlüklerinin üç kontrol değişkenle birlikte DYY üzerindeki etkisi, Model.3’te ticaret özgürlüklerinin bütün kontrol değişkenler ile birlikte DYY’ye etkisi, devamında ekonomik özgürlüklerin ana alt bileşeni olan piyasa açıklığının göstergeleri olan finansal özgürlük, yatırım özgürlüğü ve ticaret özgürlüğü ile birlikte diğer kontrol değişkenlerin DYY üzerindeki etkisi ve son olarak da Model.5’te bir bütün olarak ekonomik özgürlüklerin diğer kontrol değişkenlerle birlikte DYY’ye etkisi analiz edilmiştir.

Heterojen paneller dikkate alınan gruplar için oluşturulan modellerdeki hata terimleri arasında yatay kesit bağımlılığının varlığına göre farklı şekillerde tahmin edilmektedir. Tahmin yöntemi seçilirken de izlenen süreç şu şekildedir: İlk olarak parametrelerin homojenliği sınanır. F, Wald, S ve Δ testleri gibi testler parametre homojenliğinin tespitinde literatürde sıklıkla kullanılan testlerdir. Gündüz (2017) çalışmasında Monte Carlo simülasyonları ile bazı parametre homojenlik testlerinden F, Wald, genelleştirilmiş Wald, genelleştirilmiş F, tarafından geliştirilen Hausman tipi test, Pesaran ve Yamagata (2008) $\hat{\Delta}$ ve $\tilde{\Delta}$ testleri ile Swamy (1970) $\hat{S}$ ve $\tilde{S}$ testlerini ve bu testlere ait bootstrap versiyonlarının küçük ve büyük örneklem için etkinliklerini karşılaştırmıştır. Karşılaştırmalı sonuçlar Swamy S ve Pesaran ve Yamagata Δ testlerinin daha iyi sonuçlar verdiğini ortaya koymuştur (Tatoğlu, 2020). Bu çalışmada da karşılaştırmalı testlerde iyi sonuçlar verdiği görülen Pesaran ve Yamagata (2008) Δ testi kullanılmıştır.

Tüm parametrelerin heterojen olduğu tespit edilmiş ise sonraki aşamada birimler arası korelasyon test edilmektedir. Çalışmada birimler arası korelasyonun varlığını sınamak için de Breusch Pagan (LM) testi kullanılmıştır.

Parametrelerin heterojen olması ve birimler arası korelasyonunun varlığına bağlı olarak panel için tahmin yönteminin seçiminde farklı yollar izlenebilmektedir. Panelde heterojenlik ve birimler arası korelasyon varsa Zellner’in (1962) geliştirdiği görünürde ilişkisiz regresyon (SUR), Pesaran’ın (2006) geliştirdiği ortak korelasyonlu etkiler (CCE) ve Eberhardt ve Teal (2010) ile Eberhardt ve Bond (2009) tarafından geliştirilmiş

olan genişletilmiş ortalama grup (AMG) gibi tahminciler kullanılabilir (Emek ve Tatoğlu, 2020). Bu çalışmada ise literatürde sıklıkla kullanılan bir tahminci olan ve Zellner (1962) tarafından önerilen SUR tahmincisi kullanılmıştır. SUR tahmin yönteminin tercih edilmesinin nedeni birim sayısının en çok 10-12 olması kısıtına bağlı olmasıdır.

SUR, birimlere özgü gözlenemeyen etkileri yakalaması nedeniyle heterojenliği ve artıklara ait eşzamanlı korelasyonu azaltabilmektedir (Mao, 2016). Ayrıca birimler arası korelasyonun varlığında SUR tercih edilebilir bir tahmin yöntemidir çünkü etkin tahminler elde edilmesine imkân tanımaktadır (Ghimire vd., 2013).

Panel veri analizinin kullanıldığı çalışmada heterojenliğin ve birimler arası korelasyonun ön testler sonucu tespit edilmesi dinamik panel yöntemlerinden Görünürde İlişkisiz Regresyonun (SUR) kullanılmasını gerekli kılmıştır. Bunun yanında E7 ülkelerinin birim boyutunun kısa olması Panel SUR analizinin yapılmasını gerekli kılan nedenler arasındadır. Panel SUR analizi yatay kesit bağımlılığının ve heterojenliğin olduğu durumların yanında zaman boyutunun büyük, birim boyutunun ise küçük olduğu şartları taşıyan bir analiz türü olarak karşımıza çıkmaktadır.

3. Ampirik Bulgular

Ekonomik özgürlüklerin ve alt bileşenleri olan piyasa açıklığının göstergesi finansal özgürlükler, yatırım özgürlüğü ve ticaret özgürlüğünün belirleyicisi olduğunu tespit etmek adına yapılan bu çalışmada nihai ve doğru tahminci yöntemini kullanabilmek adına ön testler yapılması gerekmektedir. Ön testlerde parametre heterojenliği ve birimler arası korelasyonun varlığı sınanmıştır. Ülkeler arasında etkileşimin olup olmadığını ya da başka bir deyişle ülkeler arasında yatay kesit bağımlılığının varlığını ölçmek için Breusch-Pagan (1980) LM testi ve ülkelerin kendilerine has özelliklerin modellere yansıyor yansımadığını anlamak için de Pesaran ve Yamagata (2008) Δ testleri yapılmıştır. Bütün modeller için elde edilen test sonuçları Tablo 2.'de yer almaktadır.

Tablo 2: Bütün modeller için SUR ön test sonuçları

		Model,1	Model,2	Model,3	Model,4	Model,5
Homojenlik	Δ	3,619*	3,181*	3,258*	3,748*	2,672*
	Δ_{adj}	4,083*	3,588*	3,676*	4,435*	3,014*
Birimler Arası Korelasyon		50,537*	54,338*	44,220*	35,318**	58,104*

Not: * ve ** sırasıyla %1 ve %5 anlamlılık düzeylerini göstermektedir.

Tablo 2'de yer verilen ön test sonuçları bütün modeller için SUR tahminci yönteminin kullanılabilirliğini göstermektedir.

Tablo 3: SUR parametre tahmin sonuçları

Değişkenler	Model,1	Model,2	Model,3	Model,4	Model,5
Finansal Özgürlük	-0,011 (0,008)			-0,012 (0,011)	
Yatırım Özgürlüğü		-0,021* (0,007)		-0,026** (0,011)	
Ticaret Özgürlüğü			-0,008 (0,009)	-0,005 (0,011)	
Ekonomik Özgürlük					0,012 (0,016)

Tablo 3: Devamı

Enflasyon	-0,007 (0,009)	-0,0013 (0,008)	-0,004 (0,008)	-0,007 (0,009)	-0,006 (0,007)
Reel Döviz Kuru	0,017 (0,049)	0,049 (0,048)	0,052 (0,050)	0,041 (0,077)	0,014 (0,039)
Kişi Başına Gelir	0,776* (0,179)	0,474* (0,176)	0,747* (0,207)	0,586** (0,235)	0,601* (0,180)
Ülke Sayısı	7	7	7	7	7
Gözlem Sayısı	196	196	196	196	196

Not: * ve ** sırasıyla %1 ve %5 anlamlılık düzeylerini göstermektedir.

Panelin geneli için SUR parametre tahmin sonuçlarına Tablo 3. yer verilmiştir. Bulgular bütün modellerde kişi başına gelirin istatistiki olarak anlamlı olduğunu, yatırım özgürlüğünün Model.2 ve Model.4'te negatif anlamlı olduğunu ve diğer değişkenlerin ise hiçbir modelde istatistiki olarak anlamlı olmadığını göstermektedir.

SUR tahminci yöntemi panelin geneli için parametre tahmin sonucu vermekle birlikte ülkeler bazında da parametre tahmini yapması bakımından avantajlı bir tahminci yöntemidir. Tablo 4. dikkate alındığında ülkeler bazında elde edilen parametre tahmin sonuçları şu şekildedir:

Tablo 4. Ülkeler bazında SUR parametre tahmin sonuçları

	Ülkeler	R ²	finf	invf	traf	allff	inf	rer	lnpgdp
Model 1	Brezilya	0,25**	0,017				-0,025 ^a	0,121	0,191
	Çin	0,33*	0,018				-0,095 ^a	0,045	0,432
	Hindistan	0,53*	-0,077 ^c				0,052	-0,020	1,612 ^a
	Endonezya	0,67*	0,005				0,046 ^a	2E-4 ^a	2,346 ^a
	Meksika	0,07	NA				NA	NA	NA
	Rusya	0,33*	-0,004				-0,009	-0,040 ^a	0,755 ^b
	Türkiye	0,49*	-0,041 ^b				0,013	-0,028	1,390 ^a
Model 2	Brezilya	0,25**		-0,020			-0,028 ^a	0,233 ^c	0,063
	Çin	0,30*		0,007			-0,102 ^a	0,166	0,434
	Hindistan	0,48*		-0,022			0,029	-0,020	0,966 ^a
	Endonezya	0,71*		-0,018 ^b			0,050 ^a	0,000 ^a	2,390 ^a
	Meksika	0,08		NA			NA	NA	NA
	Rusya	0,41*		-0,082 ^a			0,001	-0,039 ^a	-0,220
	Türkiye	0,46*		-0,019			0,000	-0,020	1,074 ^b
Model 3	Brezilya	0,38*			-0,086 ^a		-0,025 ^b	0,222 ^b	1,069 ^a
	Çin	0,24			NA		NA	NA	NA
	Hindistan	0,46*			0,020		0,034	-0,016	0,266
	Endonezya	0,69*			0,028		0,049 ^a	5E-4 ^a	2,471 ^a
	Meksika	0,12			NA		NA	NA	NA
	Rusya	0,34*			-0,016		-0,010 ^b	-0,038 ^a	0,903 ^b
	Türkiye	0,38*			-0,017		-0,002	-0,021	1,042
Model 4	Brezilya	0,24**				0,027	-0,018 ^b	0,123	0,354
	Çin	0,27**				-0,027	-0,070 ^a	0,015	0,272
	Hindistan	0,52*				0,112 ^c	0,033	-0,017	0,552
	Endonezya	0,67*				-0,010	0,052 ^a	0,000 ^a	2,493 ^a
	Meksika	0,07				NA	NA	NA	NA
	Rusya	0,32**				0,006	-0,009	-0,036 ^b	0,719 ^b
	Türkiye	0,44*				-0,052 ^c	0,001	-0,023	1,277 ^b
Model 5	Brezilya	0,42*	-0,084 ^b	-0,043	0,026		-0,034 ^a	0,300 ^c	0,960 ^b
	Çin	0,34**	-0,001	0,006	0,013		-0,097 ^b	0,105	0,532
	Hindistan	0,56*	0,016	-0,028 ^c	-0,149 ^a		0,073 ^c	-0,011	1,255
	Endonezya	0,80*	0,047 ^b	-0,057 ^a	0,061 ^a		0,023	3E-4 ^a	0,930 ^b

Tablo 4. Devamı

Meksika	0,12	NA	NA	NA	NA	NA	NA
Rusya	0,46*	-0,030	-0,070 ^b	-0,016	-0,002	-0,039 ^c	0,066
Türkiye	0,50*	-0,015	-0,007	-0,035 ^c	0,011	-0,046	1,535 ^b

Not: * ve ** sırasıyla kurulan modellerin ülkeler için %1 ve %5 anlamlılık düzeylerini göstermektedir. ^a, ^b ve ^c parametreler için sırasıyla %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeylerinin göstermektedir. NA, ilgili ülkede kurulan modelin anlamsız olmasından dolayı parametre yorumlamasının yapılamayacağını göstermektedir.

Model.1 için parametre tahmin sonuçları; finansal özgürlüklerin DYY'yi Hindistan ve Türkiye'de negatif anlamlı etkilediğini, diğer ülkelerde ise istatistiki bakımdan anlamlı neticeler vermediğini göstermektedir. Enflasyonun DYY'yi Brezilya ve Çin'de negatif anlamlı, Endonezya'da ise pozitif anlamlı ve diğer ülkelerde ise istatistiki bakımdan anlamlı etkilemediği görülmektedir. Reel döviz kurunun DYY'yi Endonezya'da pozitif anlamlı, Rusya'da ise negatif anlamlı ve diğer ülkelerde ise istatistiki bakımdan anlamlı neticeler vermediği gözlenmiştir. Kişi başına gelirin ise DYY'yi Hindistan, Endonezya, Rusya ve Türkiye'de pozitif anlamlı etkilediği, diğer ülkelerde ise istatistiki bakımdan anlamsız olduğu onucuna ulaşılmıştır.

Model.2 için parametre tahmin sonuçları; yatırım özgürlüğünün DYY'yi Endonezya ve Rusya'da negatif anlamlı etkilediğini, diğer ülkelerde ise istatistiki bakımdan anlamlı neticeler vermediğini göstermektedir. Enflasyonun DYY'yi Brezilya ve Çin'de negatif anlamlı, Endonezya'da ise pozitif anlamlı etkilediği ve diğer ülkelerde ise istatistiki bakımdan anlamlı etkilemediği görülmektedir. Reel döviz kurunun DYY'yi Brezilya ve Endonezya'da pozitif anlamlı, Rusya'da ise negatif anlamlı etkilediği ve diğer ülkelerde ise istatistiki bakımdan anlamlı neticeler vermediği gözlenmiştir. Kişi başına gelirin ise DYY'yi Hindistan, Endonezya ve Türkiye'de pozitif anlamlı etkilediği, diğer ülkelerde ise istatistiki bakımdan anlamlı sonuçlar vermediği gözlenmiştir.

Model.3 için parametre tahmin sonuçları; ticaret özgürlüğünün DYY'yi sadece Brezilya'da negatif anlamlı etkilediğini, diğer ülkelerde ise istatistiki bakımdan anlamlı neticeler vermediğini göstermektedir. Enflasyonun DYY'yi Brezilya ve Rusya'da negatif anlamlı, Endonezya'da ise pozitif anlamlı etkilediği ve diğer ülkelerde ise istatistiki bakımdan anlamlı etkilemediği görülmektedir. Reel döviz kurunun DYY'yi Brezilya ve Endonezya'da pozitif anlamlı, Rusya'da ise negatif anlamlı etkilediği ve diğer ülkelerde ise istatistiki bakımdan anlamlı neticeler vermediği gözlenmiştir. Kişi başına gelirin ise DYY'yi Brezilya, Endonezya ve Rusya'da pozitif anlamlı etkilediği, diğer ülkelerde ise istatistiki bakımdan anlamlı sonuçlar vermediği gözlenmiştir.

Model.4 için parametre tahmin sonuçları; ekonomik özgürlüğün DYY'yi Hindistan'da pozitif anlamlı ve Türkiye'de ise negatif anlamlı etkilediğini, diğer ülkelerde ise istatistiki bakımdan anlamlı neticeler vermediğini göstermektedir. Enflasyonun DYY'yi Brezilya ve Çin'de negatif anlamlı, Endonezya'da ise pozitif anlamlı etkilediği ve diğer ülkelerde ise istatistiki bakımdan anlamlı etkilemediği görülmektedir. Reel döviz kurunun DYY'yi Endonezya'da pozitif anlamlı, Rusya'da ise negatif anlamlı etkilediği ve diğer ülkelerde ise istatistiki bakımdan anlamlı neticeler vermediği gözlenmiştir. Kişi başına gelirin ise DYY'yi Endonezya, Rusya ve Türkiye'de pozitif anlamlı etkilediği, diğer ülkelerde ise istatistiki bakımdan anlamlı sonuçlar vermediği gözlenmiştir.

Son olarak, Model.5 için parametre tahmin sonuçları; finansal özgürlüğün DYY'yi Brezilya'da negatif anlamlı ve Endonezya ise pozitif anlamlı etkilediğini, diğer ülkelerde ise istatistiki bakımdan anlamlı neticeler vermediğini göstermektedir. Yatırım özgürlüğünün DYY'yi Hindistan, Endonezya ve Rusya'da negatif anlamlı etkilediği, diğer ülkelerde ise istatistiki bakımdan anlamlı neticeler vermediği görülmektedir. Ticaret özgürlüğünün DYY'yi Hindistan ve Türkiye'de negatif anlamlı ve Endonezya'da ise pozitif anlamlı etkilediğini, diğer ülkelerde ise istatistiki bakımdan anlamlı neticeler vermediğini göstermektedir. Enflasyonun DYY'yi Brezilya ve Çin'de negatif anlamlı, Hindistan'da ise pozitif anlamlı etkilediği ve diğer ülkelerde ise istatistiki bakımdan anlamlı etkilemediği görülmektedir. Reel döviz kurunun DYY'yi Brezilya ve Endonezya'da pozitif anlamlı, Rusya'da ise negatif anlamlı etkilediği ve diğer ülkelerde ise istatistiki bakımdan anlamlı neticeler vermediği gözlenmiştir. Kişi başına gelirin ise DYY'yi Brezilya, Endonezya ve

Türkiye’de pozitif anlamı etkilediği, diğerk ülkelerde ise istatistiki bakımdan anlamlı sonuçlar vermediği gözlenmiştir.

Bütün modellerdeki R^2 değerkleri bakımından bir değerkendirme yapılacak olursa; her model için Endonezya’nın en yüksek, Meksika’nın ise en düşük R^2 değerklerine sahip olduğu görölmektedir. Kurulan modellerde bağımsız değerklenlerin bağımlı değerkleni açıklama gücünün ülkeler genelinde Model.5’te diğerk modellere nazaran daha yüksek olduğu görölmektedir.

Sonuç ve Değerkendirme

Ülkelerin dış ticarete uluslararası rekabet güçlerini artırmaları için DYY girişi büyük önem arz etmektedir. ÇUŞ’in yatırım kararları almalarında makro ekonomik faktörler etkili olmakla birlikte devletlerin yabancı girişimcilere uyguladıkları müdahaleler de önemli yer tutmaktadır. Ekonomik anlamda daha özgürlükçü politikaların uygulanması yabancı yatırımcıların önemseddiği bir durumdur. Gelişmekte olan ülkelerin sürdürülebilir ekonomik kalkınmalarını sağlayacak ve teşvik edecek stratejik politikalar geliştirmeleri gerekmektedir. Bu noktada DYY çekmek için hangi faktörlerin belirleyici olduğunu tespit etmek önemlidir.

Bu çalışma ekonomik özgürlük ve onun alt bileşenlerinden biri olan piyasa açıklığının göstergelerinden finansal özgürlük, yatırım özgürlüğü, ticaret özgürlüğü ile birlikte reel döviz kuru, enflasyon ve kişi başına gelirin DYY ile arasındaki ilişkiyi 1995-2022 dönemine ait 28 yıllık veri seti için E7 ülkeleri çerçevesinde araştırmıştır.

Çalışmada kurulan modeller için genel bir sonuç verilecek olursa kişi başına gelirin DYY’nin önemli bir belirleyicisi olduğu, ekonomik özgürlüğün, finansal özgürlüklerin, ticaret özgürlüğünün, yatırım özgürlüğünün, enflasyonun ve reel döviz kurunun DYY üzerinde kişi başına gelire nispeten beklenenin aksine çok belirleyici olmadığı sonucuna varılmıştır. Ülkeler bazında değerkendirme ve karşılaştırma yapılacak olursa Endonezya’nın EÖ alt bileşenlerinin DYY girişi için diğerk ülkelere nazaran daha belirleyici olduğu görölmektedir. Bu durum, gelişmekte olan ülkelerdeki politika yapımcıların ekonomik özgürlüklerin görece zayıf olduğu alanları iyileştirmek için yapısal reformlara ve yasal düzenlemelere daha fazla ağırlık vermeleri gerektiğine işaret etmektedir. Aynı zamanda gelişmekte olan ülkelerde uzun vadeli ekonomik özgürlüğü teşvik etmek için stratejiler geliştirmeleri gerektiğini ortaya koymaktadır. Elde edilen bulgular değerklenler arasındaki ilişkiye odaklanan bazı çalışmalarla tutarlılık göstermektedir. Şöyle ki, Sooreea-Bheemul ve arkadaşlarının (2020) yaptıkları çalışmadan elde ettikleri bulgular bu çalışmadan elde edilen bulgularla örtüşmektedir. Örnekle farklı olsa da kullanılan değerklenlerin ve parametre tahmin sonuçlarının tutarlı olması DYY belirleyicileri açısından yol göstericidir. Xu (2019) çalışmasında kişi başına gelirin DYY üzerinden önemli bir belirleyici olduğunu ortaya koymuştur. Bu çalışmada da kişi başına gelirin aynı şekilde DYY üzerinde önemli bir belirleyici olması politika yapımcılar tarafından önemsemesi gereken bir değerklen olduğunu ortaya koymaktadır. Ang’ın (2008) çalışmasındaki bağımsız değerklenler olan enflasyon ve döviz kuruna ait bulgular yine bu çalışma ile paralellik göstermekte ve bu iki değerklenin de çok uluslu şirketlerin yatırım kararı alırken dikkate almaları gereken makro ekonomik değerklenler olduğunu göstermektedir.

Çalışmanın özeld piyasa açıklığı alt bileşenlerini ve genelde de ekonomik özgürlüğü DYY’nin belirleyicileri açısından farklı modellerle kıyaslamaya tabi tutması literatüre katkı sunacağı beklentisini ortaya çıkarmaktadır. Ekonomik özgürlüğün farklı alt bileşenlerinin veya başka faktörlerin de panel veri analizine dahil edilmesinin DYY girişini etkileyen unsurların tespiti noktasında politika yapımcılara farklı bir bakış açısı kazandıracığı düşünülmektedir.

Çıkar Çatışması: Yazarlar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Yazar Katkı Oranı: %100

Finansman: Yazarlar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

References

- Ahmed, S., Mushtaq, M., Fahlevi, M., Aljuaid, M., ve Saniuk, S. (2023). Decomposed and Composed Effects of Economic Freedom on Economic Growth in South Asia. *Heliyon*, 9(2), s. 1-14. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2023.e13478>.
- Alpağut, S. (2023). Sahra Altı Afrika Ülkelerinde Ticari Açıklık ve Doğrudan Yabancı Yatırımların Ekonomik Büyümeye Etkisi: Dinamik Panel Veri Analizi. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 25(2), s. 673-700.
- Ang, J. B. (2008). Determinants of Foreign Direct Investment in Malaysia. *Journal of Policy Modeling*, 30(1), s. 185-189. doi:10.1016/j.jpolmod.2007.06.014.
- Asongu, S., Akpan, U. S., & Isihak, S. R. (2018). Determinants of Foreign Direct Investment in Fast-Growing Economies: Evidence from the BRICS and MINT Countries. *Financial Innovation*, 4(1), s. 1-17. <https://doi.org/10.1186/s40854-018-0114-0>.
- Aziz, O. G., & Mishra, A. V. (2016). Determinants of FDI Inflows to Arab Economies. *The Journal of International Trade & Economic Development*, 25(3), s. 325-356.
- Bundă, N. R., Moise-Țiței, A., & Jaliu, D. D. (2012). A New Institutional Approach of the Complex Correlation Between Economic Freedom and Economic Growth. *European Journal of Science and Theology*, 8(1), s. 75-84.
- Çiftçi, C., & Durusu-Çiftçi, D. (2022). Economic Freedom, Foreign Direct Investment, and Economic Growth: The role of Sub-Components of Freedom. *The Journal of International Trade & Economic Development*, 31(2), s. 233-254. <https://doi.org/10.1080/09638199.2021.1962392>
- Emek, Ö. F., & Yerdelen Tatoğlu, F. (2020). Gelir Eşitsizliği ile Enflasyon İlişkisinin Gelişmişlik Düzeyine Göre Heterojen Panel Veri Modelleri ile Analizi. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 10(2), s. 301-312. <https://doi.org/10.32331/sgd.840693>
- Ghimire, S., Mukherjee, D., & Alvi, E. (2013). Sectoral Aid-For-Trade and Sectoral Exports: A Seemingly Unrelated Regression Analysis. *Economics Bulletin*, 33(4), s. 2744-2755.
- Gündüz, H. İ. (2017). Testing for Slope Homogeneity in Dynamic Panels Using The Wild Bootstrap Test. *Ekonometri ve İstatistik Dergisi*, 26(1), s. 53-59.
- Gwartney, J. D., Lawson, R. A., & Holcombe, R. G. (1999). Economic Freedom and the Environment for Economic Growth. *Journal of Institutional and Theoretical Economics (JITE)/Zeitschrift für die gesamte Staatswissenschaft*, 155(4), s. 643-663.
- Hossain, S. (2016). Foreign Direct Investment, Economic Freedom and Economic Growth: Evidence from Developing Countries. *International Journal of Economics and Finance*, 8(11), s. 200-214. doi:10.5539/ijef.v8n11p200
- Hussain, M. E., ve Haque, M. (2016). Impact of Economic Freedom on the Growth Rate: A Panel Data Analysis. *Economies*, 4(2), s. 1-15.
- Intiaz, S., & Bashir, M. F. (2017). Economic Freedom and Foreign Direct Investment in South Asian Countries. *Theoretical & Applied Economics*, 24(2), s. 281-294.
- Kapurja-Foreman, V. (2007). Economic Freedom and Foreign Direct Investment in Developing Countries. *The Journal of Developing Areas*, 41(1), s. 143-154.
- Kazemi, M., & Azman-Saini, W. N. W. (2017). Foreign Direct Investment, Economic Freedom and Democracy. *International Journal of Economics & Management*, 11(1), s. 1-15.
- Mao, C. W. (2016). Growth, Income Inequality, and Capital Income Taxes: Evidence from a Seemingly Unrelated Regression Model on Panel Data. *Economics Bulletin*, 36(3), s. 1463-1478.
- Mottaleb, K. A., & Kalirajan, K. (2010). Determinants of Foreign Direct Investment in Developing Countries: A Comparative Analysis. *Margin: The Journal of Applied Economic Research*, 4(4), s. 369-404.
- Naanwaab, C., & Diarrassouba, M. (2016). Economic Freedom, Human Capital, and Foreign Direct Investment. *The Journal of Developing Areas*, 50(1), s. 407-424.
- Pesaran, M. H., & Yamagata, T. (2008). Testing Slope Homogeneity in Large Panels. *Journal of Econometrics*, 142(1), s. 50-93. <https://doi.org/10.1016/j.jeconom.2007.05.010>.
- Quazi, R. (2007). Economic Freedom and Foreign Direct Investment in East Asia. *Journal of the Asia Pacific Economy*, 12(3), s. 329-344. DOI: 10.1080/13547860701405755.

- Quazi, R., & Rashid, S. (2004). Economic Freedom and Foreign Direct Investment in Developing Countries. *The International Journal of Business and Public Administration*, 2(1), s. 92-99.
- Sambharya, R. B., & Rasheed, A. A. (2015). Does Economic Freedom in Host Countries Lead to Increased Foreign Direct Investment? *Competitiveness Review*, 25(1), s. 2-24. <http://dx.doi.org/10.1108/CR-05-2013-0047>.
- Singh, D., & Gal, Z. (2020). Economic Freedom and Its Impact on Foreign Direct Investment: Global Overview. *Review of Economic Perspectives*, 20(1), s. 73-90. DOI: 10.2478/revecp-2020-0004.
- Sooreea-Bheemul, B., Rasool, U. S., & Sooreea, R. (2020). Does Economic Freedom Matter to Foreign Direct Investment in Sub-Saharan Africa. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 10(3), s. 195-207. <https://doi.org/10.32479/ijefi.9597>.
- Tag, M. N., & Degirmen, S. (2022). Economic Freedom and Foreign Direct Investment: Are They Related?. *Economic Analysis and Policy*, 73, s. 737-752. <https://doi.org/10.1016/j.eap.2021.12.020>.
- Tatoğlu, F. Y. (2020). İleri Panel Veri Analizi Stata Uygulamalı. *Beta Yayınları*.
- Toksoy, T., ve Alpağut, S. (2023). Ekonomik Özgürlükler ve Milli Gelir İlişkisi: BRICS-T Ülkeleri Üzerine Bir İnceleme. Uluslararası Ekonomi Finans ve İşletme Kongresi – EFİ 2023 (s. 249-255). Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları.
- Xu, T. (2019). Economic Freedom and Bilateral Direct Investment. *Economic Modelling*, 78, s. 172-179. <https://doi.org/10.1016/j.econmod.2018.09.017>.
- Zellner, A. (1962). An Efficient Method of Estimating Seemingly Unrelated Regressions and Tests for Aggregation Bias. *Journal of the American Statistical Association*, 57(298), s. 348-368. <https://doi.org/10.1080/01621459.1962.10480664>.